

Viltstelltiltak for lirype:

Brenning og kutting av heivegetasjon

NINA-rapport om økologiske effekter som er undersøkt på Dovrefjell

BRENNING, kutting og gjødsling av heivegetasjon er i de senere år blitt lansert som et aktuelt viltstelltiltak for lirype i Norge. Dette skyldes i første rekke at man har hentet informasjon fra Skottland, der slike tiltak har vært drevet i lang tid med relativt godt resultat.

Her i landet er imidlertid svært få eksperimenter utført for å undersøke effekter av heibrenning ("lyngbrenning") på lirype. Det største og lengst undersøkte eksperimentet er Sletthallen-prosjektet i Numedal, som ble startet i 1978. Her synes både hekkebestand og avskytning å ha økt i området der brenning har vært gjennomført, men årsaken til økningen er fortsatt uklar.

I Skottland er oppgangen i rypebestanden etter brenning sammenfallende med en økning i røsslyngens næringsinnhold. Resultater fra Sletthallen og et mindre forsøk på Kvikne i Hedmark viser at denne gjødslingseffekten er borte allerede to år etter brenning og derfor ikke kan forklare en økning i hekkebestanden. En alternativ forklaring kan være at man gjennom brenning får et mer mosaikkpreget habitat som i større grad tilfredsstiller rypenes habitatkrav enn et

Ved kratt- og lyngbrenning brennes 20-40 meter brede flater i frodig dvergbjørkhei om våren. Dette gir en kortvarig gjødslingseffekt, men NINAs forsøk på Dovre har foreløpig ikke gitt økt rypeproduksjon.

Foto: HANS CHR. PEDERSEN

homogent, ensartet vegetasjonsdekke. Hvis denne forklaringen er riktig, får vi trolig samme resultat ved å kutte vegetasjonen for å oppnå mosaikkpreget. Ved å

kutte vegetasjonen i stedet for å brenne, vil vi også unngå mulige negative effekter som tap av næringsstoffer gjennom røyk og avrenning ved brenningen.

Ingen effekter på rypebestanden

Hverken positive eller negative effekter på rypebestanden etter brenning og kutting er påvist til nå.

RAPPORTEN presenterer hovedsakelig resultater fra 1992. Tettheten av territorielle lirypestegger på felt I (kuttfeltet), felt II (brannfeltet) og felt III (kontrollfeltet) var relativt lik. Totalt for alle tre feltene var tettheten av stegger noe lavere enn i 1991, men den samme som i 1990.

Det var liten forskjell i eggvariablene mellom feltene. Eggpredasjonen i 1992

var høyere enn i de foregående år (37,5 prosent), mens predasjon av høner på reir var mer moderat (37,5 prosent). Egg- og hønepredasjon til sammen medførte at 75 prosent av førstegangslagte reir ikke klekket.

Kyllingoverlevelsen var god, og produksjonen målt i august ble høy (7,7 kyllinger/2 voksne). Dette førte til at det høsten 1992 var få, men store kull.

Bedre gjenvekst i kuttet vegetasjon

1990-92-materialet viser at vier generelt har hatt både en bedre overlevelse og gjenvekst enn dvergbjørk, og at gjenveksten har vært bedre i kuttet enn i brent vegetasjon. I tillegg viser undersøkelsene så langt en bedre gjenvekst av flere arter i den kuttete vegetasjonen. Dette var som ventet.

Den brente vegetasjonen var også sommeren 1992 preget av blomstrende smyle. Begge felt hadde også mer saue-svingel, som hadde bra blomstring.

Økt utvasking ikke påvist

Det ble ikke påvist økt utvasking, hverken første eller andre sesong etter behandlingen. Dette kan skyldes at prøvetakingsmetoden er for grov, eller at næringsstoffene er fanget opp av omkringliggende vegetasjon og derfor ikke når prøvebekkene. Innhentning av vannprøver er innstilt, og alternative metoder som f.eks. analysering av jordprøver vil bli foretatt.

Smyle og sauesvingel vanligst i kuttfeltet

Smyle og sauesvingel var de vanligste artene i kuttfeltet, som fremdeles var mest urterikt, selv om frekvensen var blitt redusert noe fra 1991 til 1992. Som ventet var jordsmonnet fremdeles bedre beskyttet i kuttfeltet av døde og levende moser, fordi nedbrytingen skjer langsamt under de rådende klimaforhold. Gjenveksten går fremdeles raskere og i en mer positiv retning i kuttfeltet enn i brannfeltet, med bedre vekst på vieren og med større andel av urter.

Ekstreme værforhold på Dovre

I august 1992 bar vegetasjonen tydelig preg av de ekstreme værforholdene på Dovre sommeren 1992. Frost i juli etter en varm forsommer resulterte i frostskafer, særlig på ungskudd av vier i de manipulerede feltene. Sommeren var også meget tørr. I tillegg til skadene på vieren var mengden av ungplanter av noen arter, særlig tyttebær, blitt kraftig redusert fra 1991 til 1992.

Stoffet er hentet fra

NINA Oppdragsmelding 226

Hans Christian Pedersen, Kjetil Bevanger, Arne Bretten, Terje Dalen, Oddvar Hanssen, Eli Munkeby Smith, Bodil Wilmann:

«Viltstelltiltak for lirype. Økologiske effekter av brenning og kutting av heivegetasjon».

Krattknusing med traktor

Krattknusing foretas med traktor vår eller høst. Metoden er skånsommere enn brenning, men forsøk har ikke påvist effekter på ryper tre år etter krattknusingen.

Foto: HANS CHR. PEDERSEN

Kutting positivt for billefaunaen

Det totale antallet biller fanget i fallfellene falt fra ca. 3150 individer både i 1989 og 1990, til 2277 i 1991.

NEDGANGEN i antallet var størst i kontrollfeltet med 40-50 prosent færre dyr enn i de første årene. Denne generelle nedgangen i individantall i 1991 kan være en følge av den kalde sommeren 1990.

I kuttfeltet var individantallet i 1991 på samme nivå som i 1989 etter en topp i 1990. Det ser derfor fremdeles ut til at kuttingen her har hatt positiv innvirkning på billefaunaen, sammenlignet med kontrollfeltet.

Lokal bedring

I brannfeltet falt individantallet fra 1989 til 1990. I 1991 var individantallet omtrent det samme som i 1990. Dette gjenspeiler sannsynligvis en viss lokal bedring, i og med at noe vegetasjon nå kommer fram igjen.

Det er til nå påvist 81 ulike billearter i felle materialet. Av disse utgjør 15 arter

nesten 90 prosent av materialet, mens ca. 30 arter bare forekommer enkeltvis i én eller to sesonger. Det er fremdeles kortvinger og løpebiller som dominerer materialet.

Edderkoppene er så langt bearbeidet fra 1989 og 1990. Materialet består av i alt 44 arter, og individantallet sank fra 5332 i 1989 til 3938 i 1990. Individantallet holder seg stabilt i kontrollfeltet fra 1989 til 1990, men synker med 30 prosent både i kuttfeltet og brannfeltet.

Flygefeller

Ved siden av fallfeller er det også fanget med "flygefeller" i området. Materialet fra 1989 og 1990 er bearbeidet og viser en generell nedgang i individantall. Størst er denne i kuttfeltet med 52 prosent. I brannfeltet er den 17 prosent og i kontrollfeltet 39 prosent. Igjen er den mest sannsynlige årsaken til nedgangen den kalde sommeren i 1990. I alt ble det fanget rundt 22 000 insekter i vindusfellene i de to årene. Over 19 500 av disse var tovinger, dvs. fluer og ulike mygggrupper.